ARKEOLOJİK SİTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KAPSAMINDA ALAN YÖNETİMİ'NİN ÖNEMİ: ARSLANTEPE HÖYÜĞÜ ÖRNEĞİ

THE SIGNIFICANCE OF SITE MANAGEMENT IN THE SCOPE OF SUSTAINABILITY OF ARCHEOLOGICAL SITES: ARSLANTEPE MOUND EXAMPLE

Aysun TUNA

İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Malatya / Türkiye

Öz: Türkiye için yeni bir kavram olan Arkeolojik Alan Yönetim planı; arkeolojik mirasın sınıflandırılması, özelliklerinin belirlenmesi, tanımlanması ve bunların sonucunda bölgenin/yerelin arkeolojik envanterinin oluşturulması ile arkeolojik alanların etkileşim sahaları ile birlikte korunması, toplumsal faydalanma sürecinde ortaya çıkacak gereksinimleri karşılamak üzere alana getirilecek yeni kullanımların koruma bağlamında değerlendirilmesi ve bu kapsamda gerekli önlem ve eylem planlarının belirleyecek idari yapılanmayı ve bu yapının yerine getirmekle yükümlü olduğu idari faaliyetleri içermektedir. Bu çalışmada UNESCO 'nun dünya miras listesine girmeye aday arkeolojik sitlerin yönetim planlarının hazırlanması gerekliliği ve UNESCO'nun Dünya Miras Listesinde yer alan alanlar için yönetim planlaması konusunda izlenmesi gereken yaklaşımlar irdelenmiştir. Yapılan inceleme sonuçları UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası geçici listesine alınan Malatya İli'nde yer alan Arslantepe Höyüğü örneği üzerinde tartışılmıştır. Çalışmanın sonucunda arazi gözlemleri ve yetkililer ile yapılan görüşmeler sonucunda yönetim planı eksikliğinden dolayı sit alanındaki sorunlar tespit edilmiş ve bu kapsamda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arkeolojik Sit, Arkeolojik Alan Yönetimi, Arslantepe Höyüğü

Abstract: Archaeological site management, which is a new concept for Turkey consists of; classification of archaeological heritage, determination and definition of its characteristics and as a result of this, preservation of archaeological site along with their interaction fields by the formation of the archeological inventory of the region/ locale, and evaluation of new utilizations to be brought to the field in the context of preservation in order to meet the necessities to occur in the social benefiting process and in this context, the managerial structuring to determine the required measure and activity plans, and managerial activities. In the study, the necessity of management plan preparation of archeological sites which are the candidates to be included in the UNESCO's world heritage list and the management plan content was scrutinized. The results of the examinations were discussed on Arslantepe Mound, which is included in the temporary list of World Culture of the UNESCO, located at 7km northeast of Malatya, at Orduzu District near the west bank of the Euphrates River (Karakaya Dam Lake), and whose history going back to 5000 B.C. to the 11th century A.D. As a result of the study, the problems were determined at the site due to the lack of a management plan as a result of the land observations and meetings held with the authorities.

Key Words: Archaeological Site, Archaeological Site Management, Arslantepe Mound

Doi: 10.17365/TMD.2016716506

- (1) *Sorumlu Yazar: Aysun TUNA, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Malatya / Türkiye, aysun.tuna@inonu.edu.tr Geliş Tarihi / Received: 29.12.2015 Kabul Tarihi / Accepted: 18.03.2016 Makalenin Türü: Type of article (Araştırma – Uygulama / Research -Application) Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yok / None “Etik Kurul Raporu Yok – None of Ethics Committee”*

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

1. GİRİŞ

Arkeolojik sit; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 1999 tarihli ve 658 sayılı ilke kararında; “insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlar” olarak tanımlamıştır (Anonim, 2015a). İlke kararında arkeolojik sitler dört dereceye ayrılmıştır. Arkeolojik sitlerden;

1.Derece Arkeolojik Sitler, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlar olup, kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmediği alanlar olarak tanımlanmıştır. 1. Derece arkeolojik sitlerde yapılacak zorunlu durumlar sıralanmıştır. Buna göre; resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu durumlarda yapılacak alt yapı çalışmaları için müze müdürlüğünün varsa kazı başkanın görüşü ile koruma kurulunda konun değerlendirileceği, sınırlı mevsimlik tarımsal faaliyetlerin dışında yeni tarımsal alanların açılmaması, mevcut ağaçlar dışında yeni ağaçlandırma çalışmalarının yapılmaması, taş, toprak, kum vb. alınmaması, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmaması, toprak, curuf, çöp, sanayi atığı ve benzeri malzeme dökülmemesi, bu alanlar içinde yer alan ören yerlerinde çevre düzenleme çalışmaları ve bu çalışmalar kapsamında kullanılacak donatı elemanlarının koruma kurulunun görüşü alınarak yapılabileceği, bu alanlar içerisinde bulunan ve bugün de kullanılan umumi açık mezarlıklarda

sadece defin işlemlerinin yapılabileceği, taşınmaz kültür varlıklarının içeriğine zarar vermeyecek şekilde koruma kurulunun izni ile birleştirme (tevhit) ve ayırma (ifraz) yapılabileceği kararı alınmıştır (Anonim, 2015a).

2. Derece Arkeolojik Sitler, korunması gereken, ancak koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenen, bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlar olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda, bugün kullanılmakta olan tescilsiz yapıların basit onarımlarının yürürlükteki ilke kararı doğrultusunda yapılması dışında yeni yapılaşmaya izin verilmemiştir. İstisnai durumlarda 1. Derece arkeolojik sit koruma ve kullanma koşullarının ilgili maddelerinin geçerli olduğu kararı alınmıştır (Anonim, 2015a).

3.Derece Arkeolojik Sitler, koruma ve kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlar olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda, geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesi ve geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesinde uyulması gereken kıstaslara yer verilmiştir. Bu alanlarda varsa onaylı çevre düzeni ve nazım plan kararları ile yerleşime açılmış kesimlerinde arkeolojik değerlerin korunmasını gözeterek, koruma amaçlı imar planlarının yapılması, bu ilke kararının alınmasından önce koruma amaçlı imar planı yapılmış yerlerde planın öngördüğü koşulların geçerli olduğu, belediyesince veya valilikçe inşaat izni verilmeden önce, ilgili müze müdürlüğü uzmanları tarafından sondaj kazısı gerçekleştirilerek, sondaj sonuçlarının bu

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

alanlarla ilgili varsa kazı başkanının görüşleriyle birlikte müze müdürlüğünce koruma kuruluna iletilip kurul kararı alındıktan sonra uygulamaya geçilebileceği, taşınmaz kültür varlıklarının içeriğine zarar vermeyecek şekilde ilgili koruma kurulundan izin almak koşuluyla birleştirme (tevhit) ve ayırma (ifraz) yapılabileceği, ülke enerji üretimine getireceği katkı ve kamu yararı doğrultusunda bu alanlarda koruma kurulunca uygun görülmesi halinde rüzgâr enerji santralleri yapılabileceği ile 1. ve 2. Derece arkeolojik sitler için de geçerli olan taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetine tesir etmeyecek şekilde ilgili koruma kurulundan izin almak koşuluyla birleştirme (tevhit) ve ayırma (ifraz) yapılabileceği ve taşınmaz kültür varlıklarının içeriğine zarar vermeyecek şekilde ilgili koruma kurulundan izin almak koşuluyla birleştirme (tevhit) ve ayırma (ifraz) yapılabileceği kararları alınmıştır (Anonim, 2015a).

Kentsel Arkeolojik Sitler, 2863 sayılı yasanın 6.maddesinde tanımlanan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarını içeren ve aynı yasa maddesi gereği korunması gerekli kentsel dokuların birlikte bulunduğu alanlardır. Bu alanlarla ilgili olarak, arkeolojik değerlerin sağlıklı ve kapsamlı envanter çalışmasının yapılmasına, bu çalışma sonucunda hazırlanacak planlar onanmadan, parsel ölçeğinde uygulamaya geçilmemesine, bu alanlarda mevcut yıkıntı temeller üzerine, o temellerin ait olduğu eski yapı, korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyorsa, ayrıca içinde bulunduğu sitin tarihsel kimliğinin yeniden canlandırılmasına önemli

bir katkı yaratıyorsa yapıya ait eski bilgi, resim, gravür, fotoğraf, anı belgeleri vb. dokümanlarla restitüe edilebileceği ilgili koruma kurulunca kabul edildikten sonra restitüsyon projesi düzenlenerek ve kurulca onaylanarak, eski yapının yeniden ihya edilebileceği ve tek yapı ölçeğindeki korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapı ve yapı kalıntılarının rölöve ve restorasyon projelerinin koruma kurulunca onanması koşulu ile onarılıp kullanılabileceği, yasa kapsamı dışında kalan taşınmazların ise yürürlükteki ilke kararında belirtilen esaslar kapsamında basit onarımlarının yapılabileceği öngörülmüştür (Anonim, 2015a).

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın materyalini Malatya kenti sınırları içinde yer alan Arslantepe Höyüğü Arkeolojik Sit alanı oluşturmaktadır. Çalışmada izlenilen yöntem iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, UNESCO Dünya Miras Alanları Liste'sinde yer alabilme koşulu olan arkeolojik alan yönetim kavramı ve yönetim planı hazırlama süreci UNESCO'nun danışma organlarından Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma Araştırma Merkezi (ICCROM)'nin hazırlamış olduğu "Dünya Miras Alanları için Yönetim Rehberi" (Management Guidelines for World Heritage Site) adlı uygulama rehberi temel alınarak incelenmiştir. İkinci aşamada ise, çalışmanın materyali olan Dünya Miras Alanları geçici listesinde yer alan Arslantepe Höyüğü Arkeolojik Sit Alanı'nda arazi gözlemleri gerçekleştirilmiş ve analiz edilen literatür çalışması verileri karşılaştırılarak alan

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

için öneriler geliştirilmiştir. Çalışmada Kültür ve Turizm Bakanlığı ile UNESCO'nun resmi web sitelerinde elde edilen veriler ile Arslantepe Höyüğü kazı raporları, bu alanda yapılmış bilimsel çalışmalar, uzmanlar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler kullanılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Arkeolojik Sitlerde Koruma ve Alan Yönetimi Kavramı

Arkeolojik sitler, kültürel peyzaj içinde antropojenik etkiler ile geçmişe atıf yapan, yenilenemeyen kaynaklardır. Aynı zamanda insanlığın ortak malı olarak görülen arkeolojik sitler, geçmişten bugüne yaşamış olan medeniyetlerin duygu ve düşüncelerini yansıtan toplumun bilgi bellekleridir. Bu alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması ve geleceğe aktarılmasında koruma önemli bir unsurdur.

Arkeolojik sitlerde koruma kavramında ilk ciddi girişim olarak tanımlanan 1931 yılında kabul edilen Atina Tüzüğü'dür. Bu tüzüğün ortaya koyduğu temel ilkeler kapsamında anıtsal yapıların tarihsel kimliklerine saygı gösterilmesi gerekliliği ve anıt eserlerin çevresi ile birlikte ele alınması düşüncesini vurgulanmıştır (Anonim, 2015b) (Gökgür, 2005:35). 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü'nün birinci maddesinde büyük sanat eserleri değil ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış diğer eserleri kapsayacağı ifadesi ile korumanın kapsamının genişletildiği anlaşılmaktadır. Venedik Tüzüğü'nün yayınlanmasından sonra amacı, tarihi

anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik yöntem ve teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) 1965 yılında Varşova'da kurulmuştur. Tarihi alanların korunmasında etkili olan UNESCO'da aynı dönemde Dünya Mirası listesini yayınlarak koruma kavramının uluslararası zemine oturtulmasında etkili olmuştur. Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal sitleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 16. Genel Konferansında sorunun uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar verilmiş ve 16 Kasım 1972'de Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kabul edilmiştir (Anonim, 2015c).

Koruma anlayışının gelişmesi ile kavrama ait yaklaşımlar genişlemiştir. Koruma yaklaşımında mekânın fiziksel özellikleri kadar sosyal ve ekonomik boyutlar ile birlikte çok yönlü ele alınması gerekliliği anlaşılmıştır. Ayrıca katılım, şeffaflık gibi konular da korumanın sürdürülebilirliği kapsamında önem kazanmıştır. Bu bağlamda koruma politikası olarak alan yönetimi kavramı gündeme gelmektedir. Alan yönetimi kavramının ortaya çıkmasında, koruma ögesi olarak

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

kabul edilen kültürel mirasların kendi ortamında korunabilmesi, karşı karşıya kaldığı risklerin azaltılabilmesi ve günlük yaşam ile bütünleşerek geleceğe aktarılması konuları etkili olmuştur (Arkitera, 2013). Özellikle tarihsel ve arkeolojik sitler koruma yaklaşımının tek yapı ölçeğinden bütüncül ve geniş kapsamlı koruma bakış açısına ulaşması alan yönetimi kavramının gelişmesinde belirleyici olmuştur.

Arkeolojik sitlerin sürdürülebilir korunmasını amaçlayan Arkeolojik Alan Yönetim Planı, arkeolojik mirasın sınıflandırılması, özelliklerinin belirlenmesi, tanımlanması ve bunların sonucunda bölgenin/yerelin arkeolojik envanterinin oluşturulması ile arkeolojik alanların etkileşim sahaları ile birlikte korunması, toplumsal faydalanma sürecinde ortaya çıkacak gereksinimleri karşılamak üzere alana getirilecek yeni kullanımların koruma bağlamında değerlendirilmesi ve bu kapsamda gerekli önlem ve eylem planlarının belirleyecek idari yapılanmayı ve bu yapının yerine getirmekle yükümlü olduğu idari faaliyetleri içermektedir.

Arkeolojik sitlerin içine alan taşınmaz kültür varlıkları ile UNESCO Dünya Miras Merkezi'nin belirlediği Dünya Miras Listesi'nde yer almak için başvuran ülkelerin "alan yönetim planı" hazırlamalarını istemesi ile alan yönetimi kavramının önemi vurgulanmaktadır.

3.1.1. UNESCO Dünya Miras Alanları için Yönetim Rehberi

Çalışmanın bu bölümünde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne aday olan ya da yer alan alanlar için hazırlanması gerekli alan yönetim planı içeriği irdelenmiştir.

Dünya Miras Komitesinin danışma organlarından biri olan Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma Araştırması Merkezi (ICCROM)'nin yayınlamış olduğu "*Management Guidelines for World Heritage Site*" (Dünya Miras Alanları için Yönetim Rehberi) Dünya Miras Alanlarının Yönetimi için temel rehber olarak kabul edilmektedir. Feiden ve Jokilehto tarafından 1993 yılında hazırlanan rehberde öncelikle kültürel mirasın korunarak yeniden işlevlendirilmesi ve böylelikle kültürel mirasın eğitim, araştırma, turizm ve istihdam gibi farklı amaçlar için de kullanılabilir hale geldiğini vurgulamaktadır. Alan yönetimi için gerekli olan yönetim planının içeriği rehberde; alanın mevcut durumunu genel çerçevesinin belirlendiği önsöz, alanın tanımı, değerlendirme ve hedefler, politikalar ve bibliyografya bölümlerinden oluşmaktadır (Feiden, Jokilehto, 1993:18). "Alanın Tanımlanması" olarak adlandırılan birinci bölümde alanının konumu, tanımı ve ayrıcalıkları ilgili genel bilgi, bu bilgileri destekleyici materyaller (haritalar, grafikler, fotoğraflar vb.) yer almaktadır. Daha sonra alan ile antropolojik, etnografik, arkeolojik, tarihi, sanat tarihi, mimari, teknik, bilimsel konuları içine alan kültürel bilgi ve iklim, hidroloji, jeoloji, jeomorfoloji, sismoloji, toprak

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

ve insan kaynaklı tehlikeleri içine alan doğal ve antropojenik analizler yer almaktadır. Ayrıca arazi kullanımı, kaynak kullanımı; mülkiyet bilgileri, kamu yararı ve ekonomik çıkarlar ve turizmi destekleyen bilgilere yer verilmektedir.

“Değerlendirme ve Hedefler” bölümünde ise, alanın koruma statüsünün belirlenmesi ve alanın özelliklerinin ve potansiyellerinin değerlendirilmesi yer almaktadır.

“Geniş Kapsamlı Alan Yönetimi İçin Politikalar” başlığı altında üçüncü bölümde alan ile ilgili projelerin tanımlanması, başlık ve sınıflandırmasının yapılması, projelerin hazırlanma süreci yer almaktadır. Bu bölümü iş programı başlığı altında yıllık çalışma planı, yıllık plan ile orta ve uzun dönemli planların ilişkisi, işlerin maliyetleri ve etaplanması takip etmektedir.

Bibliyografya kısmında yönetim planı içindeki bölüm ekleri, kaynak ve tadilat ekleri yer almaktadır.

Belirtilen içeriğe göre yönetim planı hazırlama süreci:

- Kültürel kaynağın değerine saygı duyan, kullanıcıların ihtiyaçlarını dikkate alan ve yerel iklimsel kısıtlayıcılarla uyumlu, temel bakım koşulları tanımlanmalıdır.
- Merkezi ve yerel yönetimin aldığı kararlar doğrultusunda, tüm alanı etkileyen planlama düzenlemelerinin bir taslağı hazırlanmalıdır.

- Alanı etkileyen diğer planlar ve kanunlar yönetim planı içinde tanımlanan “Alan Komisyonu” tarafından dikkate alınmalı ve tüm yönetim, koruma, gelişim veya araştırma şeması içine entegre edilmelidir.

- Genel yönetim planı alanın işletmesi ve bakımında gerekli olan personeli ve görevlerini tanımlamalıdır.

- Yönetim planı olanakları geliştirmek için ayrı bir bütçe başlığında öneriler içermelidir.

Bu kapsamda yönetim rehberine göre yönetim planı hazırlama aşamaları:

- Alanın tanımı ve sınırların belirlenmesi, etkileşim sahalarının (tampon bölgelerin) belirlenmesi
- Alandaki değerlerin saptanması
- Kaynakların değerlendirilmesi
- Hedef ve tehditlerin tanımlanması
- Projelerin açıklanması
- Çalışma programı ve yıllık planların çıkarılması
- Uygulama
- Belgeleme, rapor hazırlama ve denetleme/ gözden geçirme
- Bilgi ve verinin saklanması
- Alan tanımının revizyonu ve tekrar değerlendirilmesi

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

- Revize edilmiş hedef ve tehditlerin yeniden gözden geçirilmesi
- Gelecekteki projelerin belirlenmesi
- Revize edilmiş çalışma programı ve yıllık planların çıkarılması, olarak belirlenmiştir (Feilden, Jokilehto 1993:20). (Kahraman, 2012:38).

UNESCO Dünya Miras Listesi'ne girmeye aday arkeolojik sit alan yönetiminde ilk aşama olarak alanın tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. UNESCO, sınırların belirlenmesinin etkin korumanın gerçekleşebilmesi için temel bir gereksinim olduğunu ifade etmektedir. Arkeolojik alanın bütüncül korunması ve çevresindeki mevcut ve gelecekteki kullanımların olumsuz etkilerinin bertaraf edilmesi amacı ile etkileşim sahalarının (tampon bölgelerin) belirlenmesi gerekmektedir. UNESCO'nun yayınladığı "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention" (Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler) adlı çalışmanın 103-107. Maddelerinde tampon bölgenin gerekliliği, tanımı ve adaylık sürecinde ve sonrasında tampon bölge ile ilgili süreci tanımlamaktadır (Anonim 2015d). Bahsi geçen çalışmada aday gösterilen arkeolojik mirasın ve tampon bölgesinin kesin sınırlarını gösteren bir harita ile sunulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Yönetim rehberine ek olarak arkeolojik alan yönetim planı hazırlama sürecinde Demas (2002), hiyerarşik yönetim anlayışından ziyade katılımcı

yönetim planlama yaklaşımının önemini vurgulamaktadır (Çizelge 1). Bu yaklaşım ilgi gruplarının (ortak ve paydaşların) belirlenmesine dayanmaktadır. Arkeolojik alanların yönetim planının başarılı olabilmesi için, tüm ilgi gruplarının ortak paydaşların planlama çalışmalarına aktif olarak katılımları gerekmektedir. Paydaşların sonuç önerilerini benimsemedikleri plan kararlarının uygulanması mümkün olmayacaktır. Planlama sürecinde planlama ilkeleri ve yürürlükte olan yönetmelik ve mevzuatla uyumlu şekilde, merkezi ve yerel yönetim kurumları, koruma alanı çalışanları, uluslararası danışma organları, yerel halk, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar tarafından arkeolojik alanların alan yönetimine ilişkin kararlar öncelikle o bölgede yaşayan kişileri ilgilendirecektir. Planlama yapılırken bölge sakinlerinin

kararlardan nasıl etkileneceğinin belirlenmesi için karar alımında katılımın sağlanması gerekmektedir.

Arkeolojik alan yönetim planlaması sürecinde katkı verebilecek ilgi gruplarını Orbaşı (2007);

- Alanda çalışan kişiler (kazı ekibi, araştırmacı vb.)
- Araştırma, arkeoloji ve bilimsel topluluklar,
- Yerel, bölgesel ve ülkesel ölçekte karar mekanizmaları
- Yerel halk,
- Destek verecek dernek ve vakıflar,

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

- Sponsorlar,
- Ziyaretçiler,
- Eğitimciler,
- Uluslararası kurumlar (ICOMOS, UNESCO) şeklinde sıralamaktadır.

3.2. Arslantepe Höyüğü Tarihsel Gelişim Süreci

Arkeolojik Sit Alan Yönetimi'nin önemini vurgulamak ve yönetim planı eksiklerinden kaynaklı sorunları ortaya koymak amacı ile Malatya İl'ine bağlı 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilen Arslantepe Höyüğü çalışma alanı olarak seçilmiştir. Arslantepe Höyüğü Malatya'nın 7 km. kuzeydoğusunda, Fırat ırmağının (Karakaya Baraj

Gölü) batı kıyısı yakınındaki Orduzu Beldesinde yer almaktadır (Şekil 1).

Arslantepe Höyüğü'nün kültür dolgusu 30m. yüksekliğindedir. M.Ö.5000 yıllarından M.S.11. yy'a kadar yerleşim görmüştür. M.S.5-6yy'lar arasında Roma köyü olarak kullanılmış ve daha sonra Bizans Nekropolü (mezarlık) olarak yerleşimini tamamlamıştır (Frangipane, 2012:237).

1930'dan bugüne kadar yapılan kazı çalışmaları sonucunda çok katmanlı yapay formu ile "höyük" yapısında olduğu kabul edilmiştir. İsmi taşıyan yapılmış M.Ö.1. binyılın başında sarayın girişinde bulunduğu tespit edilen aslan heykelinden aldığı bilinmektedir (Frangipane, 2012:237).

Çizelge 1. Alan Yönetim Planlaması Metodolojisi (Demas, 2002)

I.Kimliklendirme ve Tanımlama (Veri toplama)		
I.1. Amaçlar Planlama sürecindeki beklentiler ve amaçlar nelerdir?	I.2. Paydaşlar Planlama sürecine kimler katılmalı?	I.3. Belgeleme ve Tanımlama Alan hakkında bilinenler nelerdir?
2.Değerlendirme ve Analiz (Envanter)		
2.1.Kültürel Önem/Değerler Alan neden önemlidir.	2.2. Fiziksel Durum Alan fiziksel çevre analizleri	2.3. Yönetim Kapsamı GZFT (SWOT) analizleri

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

3.Sonuç (Karar Üretim)

3.1. Amaç ve politikaların belirlenmesi Geliştirilmesi

(Hangi amaçlarla alan korunmaktadır
uygulamaya nasıl
ve yönetilmektedir.)
konulacaktır?)

3.2. Hedeflerin Oluşturulması

(Politikaların uygulamaya dönüştürülmesi
için neler yapılacaktır?)

3.3 Strateji

(Hedefler

3.4. Sentez ve Planın Hazırlanması

Şekil 1. Çalışma Alanının (Arslantepe Höyüğü) Malatya Kenti İçindeki Konumu (Google Earth Görüntüsü)

Doğu Anadolu Bölgesi'nde, insanoğlunun 12.000 yıl önce ilk defa tarıma geçtiği ve koyun, keçi, sığır ve domuzu evcilleştirmeye başladığı bilinmektedir. “Bereketli Hilal” olarak tanımlanan coğrafi bölgede ilk yerleşik köy toplulukları, buna bağlı olarak farklı konut tipleri ve bu farklı yapılarla toplumdaki derece düzenlemeleri görülmektedir. Bu coğrafyada bulunan Arslantepe yerleşim yeri de belirtilen özellikleri göstermektedir. Yerleşim yerinin M.Ö. IV. binyılda merkezileşmeye dayanan erken devlet sisteminin görülmeye başladığı kazı

raporları ile desteklenmektedir. Yine kazılardan elde edilen buluntulara dayanarak M.Ö. 3900-3450 yılları arasında bey-rahip olarak tanımlanan sosyal tabakalaşmanın varlığı tespit edilmiştir. Bu evrede Arslantepe yerleşimi tüm tepeye yayılmıştır. Yerleşmenin en yüksek ve merkezi bölümüne büyük bir kamusal yapı ile seçkinlere ait evler inşa edilerek sosyal ve işlevsel bölgeler arasındaki fark belirgin hale gelmiştir (Şekil 2) (Frangipane, 2012).

Şekil 2. Arslantepe Höyüğü Kazı Yapılarının Ortaya Çıkarılan Geç Kalkolitik 3-4 Döneme Ait Tapınak, Seçkinlerin ve Köy Evlerinin Bulunduğu Plan (Frangipane, 2012)

Şekil 3. Geç Kalkolitik 5 (M.Ö. 3400-3000) Döneme Ait Yapılar Saray Kompleksi (Güneyde), Seçkinlerin Evleri (Kuzeyde) (Frangipane, 2012)

Geç Kalkolitik 3-4 döneminde höyüğün tepe noktasında bulunan C Tapınağı ve tapınağın içinde bulunan yan odalar, odaların içinde bulunan çanak ve mühür baskıları tapınağın o dönemde merkezi yetkiye sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda tapınağın sadece dini törenlerin gerçekleştiği bir yer değil aynı zamanda kamusal ve ekonomik etkinliklerin yürütüldüğü bir merkez olduğu belirtilmektedir (Frangipane et al. 2001:108).

Arslantepe Höyüğü yüzey alanı M.Ö.3350 yıllarında (Geç Kalkolitik 5) yıllarında genişlemiş ve bu alanda kamusal yapılar topluluğu inşa edilmiştir (Şekil 3). Bilinen ilk “kamusal saray” da bey ya da yöneticinin yaşadığı mekân değil, merkezi kurumların farklı kamusal etkinliklerinin (dinsel, ekonomik, politik ve yönetsel) gerçekleştirildiği yapı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Frangipane et al. 2001:108).

Saray Kompleksi; giriş, koridor ve alanın doğal eğimine uygun olarak farklı kotlarda oluşturulan teraslar üzerinde tapınaklar, depolar ve M.Ö. 3000 yıllarında inşa edilen sur gibi yapılardan oluşmuştur (Şekil 4-5) (Frangipane et al. 2001:109).

Kamusal sarayda küçük boyutlu iki tapınağın bulunduğu ve iki tapınağa halkın girişinin kısıtlandığı kazı çalışmaları sırasında elde edilen bulgular arasındadır. Bu durum toplumdaki ekonomik ve politik yönetimde din ögesinin merkezileşmediğini göstermektedir. Saray içinde yer alan yapılardan bir diğeri de depolardır. Saray

içinde yan yana bulunan üç küçük odada tarım ürünlerinin depolandığı ve oldukça çok sayıda kişiye yeniden dağıtımının yapılması için tahsis

edildiği bilinmektedir (Şekil 6) (Frangipane et al. 2001:115).

Şekil 4-5. Kamusal Saray Plan ve Yapıları (Frangipane, 2013:14)

Şekil 6. Saray İçinde Yer Alan Depoların İllüstrasyonu (Frangipane, 2013:15)

Sarayda 6000 adet mühür baskısı tespit edilmiştir. Mühür baskılarının kullanımı yazının icadından önce erken yönetim sistemi ile ürünlerin hareketi-

nin kontrol edildiğini göstermektedir (Frangipane, 2013:12).

1930 yılından bugüne kadar yapılan kazı çalışmalarında elde edilen diğer buluntulardan bir diğeri ise, mızrak ve kılıçlardır. Askeri aletlerin kullanılmaya başlaması gücün şeklinin değişmesi ve savunma ihtiyacının artması şeklinde yorumlanmaktadır. Arslantepe çevresinde yer alan Transkafkasya kökenli halkın Fırat'a doğru hareket ederek bölgesel sistem üzerinde baskı oluşturmaları ve Arslantepe toplu yapısının az tabakalı olması ve coğrafi bakımdan dağlarla sınırlanmış olması bölge halkına kendi özerkliğini kazanma hakkı vermesi gibi nedenlerle merkezi yönetim güç kaybetmiş ve gücün kaynağı olan saray yıkılmıştır. M.Ö. 3000 ve 2900 yılları arasında sarayın yıkımını takiben ve yerleşmenin terk edilmesinden sonra savaşa ve savunmaya dayalı

bir gücün ortaya çıktığı bilinmektedir. Yerleşim yerinin 5m kalınlığında taş temel üzerine yapılmış sur yapısının inşa edilmesi bu görüşü destekler niteliktedir (Frangipane, 2013:13).

M.Ö.2800 yıllarında başlayan yangın ile yerleşim yerini çevreleyen surun tahrip edilmesi merkezi politik sistemin bitmesine ve Mezopotamya ile var olan ilişkilerin sonlandırılmasına sebep olmuştur (Frangipane, 2012:238).

M.Ö.2600-2500 yılları arasında farklı konut tiplerinden oluşan yeni yerleşim sistemi görülmüştür. Yeni yerleşim yerinde bulunan çanak ve çömlek bulguları Anadolu özelliği taşıyan bölgesel bir kültürü ve yerleşme tarihindeki yeni dönemi kanıtlar niteliktedir (Şekil 7) (Frangipane, 2012:238).

Şekil 7. Kazı Çalışmaları Sırasında Bulunan M.Ö. 2600-2500 Dönemine Belgelenen Çanak ve Çömlekler (Frangipane, 2013:15)

M.Ö. 2000'li yıllarda Yakın Doğu'da ticari ilişkilerin gelişmesi Malatya Bölgesi'ni etkilemiştir.

Özellikle Yukarı Fırat Nehri ticaretin güzergâhı olması ve Anadolu ile Mezopotamya arasında sınır

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

noktası teşkil etmesi, nehrin batı kısmında bulunan Arslantepe için de ticari hareketliliği sağlamıştır. Arslantepe yerleşimi üzerinde dönemlerde Hitit İmparatorluğu'nun egemenliğine geçen Arslantepe, XIV-XIII. yüzyıllarda Hitit İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. Kerpeten biçimli şehir kapısı, büyük sal taşlarından inşa edilmiş tonozlu bir tünel gibi yapılar bu döneme tarihlenmektedir. Geç Hitit Krallıkları dönemine ait tabakalarda son yıllarda yeniden başlanan kazılarda, bugün Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen Aslanlı Kapı kalıntısı, Aslanlı Kapı ile bağlantılı olan sütunlu salonlar bu yapının altında kaleye ait olduğu düşünülen kerpiç bir duvar bulunmuştur. Elde edilen buluntular yerleşkenin bu dönemdeki önemini ve görkemini yansıtmaktadır (Frangipane, 2013:18).

Daha sonraki dönemlerde Arslantepe önce Melid/ Meliddu Krallığı, sonra Asurlular'ın egemenliği altına geçmiştir. Kral Tarhunazi isyanından sonra Asur Kralı II.Sargan tarafından ele geçirilip yıkılmıştır (Frangipane, 2013:20).

Arslantepe'de ilk kazılar 1930'larda Louis Delaporte başkanlığında Fransız ekip tarafından yapılmıştır. II.Dünya Savaşı'ndan sonra derin sondajlar açılmış olsa da sürekli kazılar 1961'de La Sapienza Üniversitesi'nden Alba Palmieri başkanlığında başlatılmıştır. 1990'dan bugüne La Sapienza Üniversitesi'nden Prof.Dr. Marcella Frangipane başkanlığında kazı çalışmaları devam etmektedir (Frangipane, 2013:5).

3.3. Arslantepe Höyüğü Arkeolojik Sit Alanı UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Alınma Kriterleri

Arslantepe Höyüğü Açık Hava Müzesi olarak Malatya Kültür ve İl Müdürlüğü denetimindedir. 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Alanları Geçici Listesi'nde yer almaktadır. Arslantepe Höyüğü Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilebilme koşulu olan Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenen olağanüstü evrensel değerini ölçen kriterlerden 3 kültürel kritere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu kriterler:

Kriter (ii): Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi,

Bu kriter kapsamında Dünya Miras Komitesi, Arslantepe'nin M.Ö.4.bin yüzyılda Doğu Anadolu ve Mezopotamya topluluklarını kapsayan bir devlet yapısına sahip olması, bu çoklu kültürler ve sosyal değerlerin birbirleri ile alışverişinin hiyerarşi, sosyal tabakalaşmaya dayalı yeni sosyal ve politik bir sistemi beraberinde getirdiği ve bu güçlü ilişkilerin anıtsal mimari, yönetim teknolojileri ve sanatsal temsil gücü (ikonografi) gibi yeni gelişmeleri desteklediğini belirtmiştir. Komite ayrıca, Arslantepe'nin içinde yer alan büyük oranda kazılmış saray kompleksi ile Yukarı Mezopotamya ve kuzey periferi içinde bugüne

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

kadar en iyi korunmuş en gelişmiş örneğini sergilediğini belirtmiştir (Anonim, 2015e).

Kriter (iii): Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneginin veya uygarlığın istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması,

Bu kriter kapsamında Dünya Miras Komitesi, Arslantepe'nin Yakın Doğu'daki ilk devlet toplumu olarak bilinen Uruk Medeniyeti ile ilişkili olması özgün değerinin bir kanıtı olarak değerlendirmektedir. Saray kompleksi kazıları sonucunda elde edilen bulgular kapsamında sarayın tamamının in situ (yerinde) konumda bulunması seçkin sınıfın hayatını ve faaliyetlerini detaylı olarak açıklanmasına olanak tanınması ile ekonomiyi kontrol eden merkezi bir hükümetin var olması gibi antropolojik ve tarihsel özellikleri bakımından insan toplumunda erken gelişmeler tarihinde yeni bir sayfa yazabileceğini belirtmiştir (Anonim, 2015e).

Kriter (iv): İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünün veya peyzajın istisnai bir örneği olması,

Bu kriter kapsamında Dünya Miras Komitesi, Arslantepe saray kompleksinin anıtsal yerel mimarisinin eşsiz bir değer olarak kabul edilmesinin iki nedeni olduğunu belirtmiştir: Bunlardan ilki, M.Ö.3.binyılına tarihlenen Suriye-Mezopotamya bölgesinde iyi bilinen kamusal saraylardan en erken örneği olması, ekonomik ve idari kontrole dayalı laik düzende iktidar biçimlerinin erken gelişimini ortaya koyması, diğeri ise, yaklaşık 2000m²'lik

alandaki yapılan kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan 2-2.5 m. yüksekliğinde duvarlar, orijinal beyaz sıva ve duvar resimleri ile birlikte oldukça iyi korunmuş yapısı ile eşsiz ve olağanüstü değere sahip olduğu kararı alınmıştır. Belirtilen özellikleri ile Arslantepe Höyüğü içinde yer alan yapıları ile insanlık tarihinin önemli bir bölümünü anlatan, insanlık gelişiminin önemli aşamalarını yerinde belgeleyen bu anlamda dünyadaki özgün ve tek alandır (Anonim, 2015e).

UNESCO'nun yayınladığı kararda Arslantepe'nin mevcut durumunu ve koruma çalışmalarını ele alınmıştır. Saray kompleksi için uzman restoratörler tarafından koruma müdahalelerinin gerçekleştirildiği, bu müdahalelerden yıl boyunca yapılan gözlemler ve farklı iklim koşullarına dayanıklılığın saptanması kapsamında yapılan testler sonrasında kerpiç duvarları, sıvaların korunmasını sağlayacak koruma çatı sistemlerinin geliştirildiğini belirtmiştir. Koruyucu çatı sisteminin konstrüksiyonu ve uygulama aşamasında izlenen yöntem değerlendirilmiş ve bu kapsamda kurulan sistemin arkeolojik katmanlara zarar vermediği, kullanılan çok katmanlı panellerin saray yapısı içinde istikrarlı bir iklim koşulu oluşturduğu, düşük çevresel etkiye sahip olduğu, antik yapıların mimari formlarını izlediğini, kullanılan ahşap paneller ile geçmişte o döneme ait atmosferi yeniden oluşturduğu saptanmıştır (Anonim, 2015e) (Şekil 8-9-10).

Şekil 8-9-10: Arslantepe Höyüğü’nde Yer Alan Koruyucu Çatı Sistemi Detayları (Frangipane and Mangano, 2010:213)

Arslantepe Höyüğü Malatya Kenti’nin Ordüzü Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Ordüzü, 06.12.2012 tarihinden önce merkez belde konumunda iken, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile mahalle statüsüne sahip olmuştur. Ordüzü mahallesi ile ilgili olarak UNESCO Dünya Miras Komitesi, mahallede yer alan kerpiçten yapılmış geleneksel konutların arkeolojik sit ile bütünlük taşıyarak önemli bir peyzaj değerine sahip olduğunu ve bu nedenle yıkılma tehdidi altında kalan yapıların korunması gerekliliği kararını almıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

UNESCO, Dünya Miras Alanları listesinde yer alan alanların sürdürülebilir korunmasının nite-likli bir yönetim anlayışı ile sağlanabileceğini belirtmektedir. Bu kapsamda UNESCO, aday listede yer alan alanlar için alan yönetim planı

hazırlama ön şartını getirmiştir. Bu karar doğrul-tusunda Dünya Miras Alanları aday listesinde yer alan Arslantepe Höyüğü’nün adaylık sürecinde arkeolojik alan yönetim planına sahip olması gerekliliği gündeme gelmektedir.

Adaylık sürecinde yer alan arkeolojik sit alanında yapılan arazi gözlemleri ve yetkililer ile yapılan görüşmeler sonucunda arkeolojik alan yönetimi eksikliğinden kaynaklı sorunlar tespit edilmiştir. Bunlar:

- Sit alanı sınırlarının tanımlanmaması, koruma zonlarının koruma statülerine göre revize edilmemesi,
- Sit alanı çevresindeki mevcut yapılaşma baskısı karşısında tampon alanlarının oluşturulmaması
- Ziyaretçiler için kontrollü erişimin sağlanamaması,
- Ziyaretçi karşılama ve bilgilendirme birimlerinin bulunamaması,

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

- Ziyaretçiler için hizmet ve servis birimlerinin yer almaması (yeme-içme, WC vb.)
- Sit alanında düzenli bakım ekibinin bulunmaması,
- Sit alanında güvenlik önlemlerinin kısıtlı olması,
- Yapısal çözümlerlerin eksik olması (yeterli otopark alanının bulunmamaktadır)
- Sit alanının mali açıdan kendini finanse edememesi,
- Sit alanının müze ile bağlantısının kopuk olması,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtım faaliyetlerinin eksik olması (resmi web sitesi bulunmamaktadır) şeklinde tanımlanmaktadır.

UNESCO Dünya Miras Komitesi danışma organlarının (ICCRÖM ve ICOMOS) hazırlamış olduğu ve çalışma kapsamında incelenen alan yönetimine ilişkin esaslar ve çalışma alanında belirlenen sorunlar sentezlenerek Arslantepe Höyüğü Arkeolojik Sit Alanı yönetim planı hedef ve amaçları belirlenmiştir. Bu kapsamda; Arslantepe Höyüğü Arkeolojik Sit Alanı'nın doğal ve kültürel varlıklarının korunarak yeniden işlevlendirilmesi öncelikli hedef olmak üzere, sit alanının sahip olduğu rekreasyon, turizm potansiyellerinin geliştirilmesi için idari ve mali sürekliliğinin sağlanması ve etkili bir sit alanı sunum biçiminin oluşturulması amaçlanmalıdır. Bunun için öncelikle,

- Alanın tanımlanması, mevcut durumun değerlendirilmesi için arazi etüt analiz çalışmaları
- Değerlendirme, koruma ve yönetim politikalarının belirlenmesi,
- Uygulama, izleme ve gözden geçirme etapları olmak üzere yönetim planı hazırlama süreci başlatılmalıdır.

Alanın tanımlanması, mevcut durumun değerlendirilmesi için yapılacak arazi etüt çalışmaları evresinde alanın konumu, sit alanı derecelendirmeleri, mülkiyet durumu, taşıma kapasitesi gibi parametrelerin belirlenmesi, derecelendirme problemi ve belirlenmemiş etkileşim alanları (tampon bölge) gibi araştırma alanının mevcut sorunlarına çözüm olurken aynı zamanda höyük territoryundaki mevcut ve potansiyel yapılaşma baskısına karşı önlem niteliği taşıyacaktır.

Değerlendirme, koruma ve yönetim politikaları başlığı altında Arslantepe Höyüğü Arkeolojik Sit Alanının tarihsel karakterini güçlendirmek için gerekli koruma ve bakım uygulamalarına (restorasyon, rekonstrüksiyon vb.) yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bu başlık altında etkili ve sürdürülebilir koruma sağlanabilmesi kapsamında yerel halkın içinde olduğu yönetim politikaları, tarihi alanının erişilebilirliği ve algılanabilirliğini arttırmak amacı ile ulaşım-dolaşım hattının tanımlanması ve kültürel varlıklar ile ilişkinin kurulması için güzergâh noktalarının tanımlanması kapsamında fiziksel erişim politikaları, ziyaretçiler için konaklama, servis ve

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

hizmet birimlerinin tanımlanması kapsamında ziyaretçi yönetim politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

Yönetim planının son bölümü olan uygulama, izleme ve gözden geçirme aşamasında arkeolojik alan yönetim planının başarı ile uygulanması amacı ile kısa-orta ve uzun vadeli eylem planlarının oluşturulması ve alan yönetiminden sorumlu kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması, görev tanımlarının, sorumlulukların net olarak belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

“Alan Yönetimi, Planları Gerçek Hayatla Buluşma Şansını Arttırır”, Arkitera Dergisi (23.09.2013)

“ANONİM” (2015a) <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14329/658-nolu-ilke-karari-arkeolojik-sitler-koruma-ve-kullan-.html>, 12.11.2015

“ANONİM” (2015b) www.ceu.ectp.org La nouvelle Charte d’Athènes 2003 11.11.2015

“ANONİM” (2015c). http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/somutkulturelmiras/somut_kulturel_miras.pdf. 09.10.2015.

“ANONİM” (2015d). UNESCO World Heritage Centre, Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, (2008).<http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf>, 12.11.2015

“ANONİM” (2015e). <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5908/> 10.11.2015

DEMAS, M., (2002). Planning for Conservation and Management of Archaeological Sites: A Value-Based Approach”, Management Planning for Archaeological Sites, 19-22 May 2000 Proceedings of the Corinth Workshop Edited by Gaetano Palumbo and Jeanne Marie Teutonico, The Getty Conservation Institute, Los Angeles, 27-54

GÖKGÜR, P., (2005). 1933’DEN 2003’e Atina Kartasındaki Değişimler, CIAM’dan CEU’ya, Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları, ss: 35-41

FEILDEN, JOKILEHTO M., (1993) Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ICCROM, Rome p:122

FRANGIPANE M, DI NOCERA, G.M, HA-UPTMANN, A., MORBIDELLİ, P., PALMIERI, A., SADORI, L., SCHULTZ, M., SCHMIDT, SCHULTZ, T., (2001). New symbols of a new power in a “royal” tomb from 3000bc Arslantepe, Malatya (turkey), Pa-leorient vol.272, CNRS EDITIONS p.105-139

FRANGIPANE M., MANGANO, D., (2010). The exhibition of a mud-brick monumental complex in a stratified mound: the case of 4th millennium Arslantepe (Malatya), tüba- ked 8 p: 201-214

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

FRANGIPANE, M., (2012). The Collapse Of The 4th Millennium Centralised System At Arslantepe and the Far-Reaching Changes In 3rd Millennium Societies, Origini XXXIV, P:237-260

FRANGIPANE, M., (2013). Arslantepe Gücün Kökeni Malatya Anadolu'nun En Eski Şehir Devleti, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Malatya Kültür ve Turizm Müdürlüğü, s.26

KAHRAMAN, T., (2012). Sit Alanlarının Yönetimi ve Alan Yönetim Planlarının Değerlendirilmesi Kapsamında Tarihi Yarımada Örneği, Uzmanlık Tezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul

ORBASLI, A., (2007). Guidelines for Preparing Management Plans for Prehistoric Sites, Mediterranean Prehistoric Heritage, Training, Education And Management

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

EXTENDED ABSTRACT

Site management, which is a new concept for Turkey, stands out as an operational planning tool in matters such as enabling communication between the actors, resource allocation, and determination of urban development strategies. It required the development of sustainable preservation policies in the scope of diminishing threats brought by rapid structuring in cities. Site management phenomenon in this scope is expressed as a sustainable preservation policy that is developed to diminish destructive effects of urbanization on natural, cultural and historical landscaping. Reaching of preservation approach from a single structure scale to a totalitarian and wide scope preservation perspective has been a determinant in the development of site management concept especially in historical and archeological landscaping. As distinct from the hierarchical planning approach in the archeological site management, strategic planning approach, aiming the collaboration culture of local-special-civil initiatives has been regarded as the most effective model. Archeological Site Management Plan consists of; classification of archeological heritage, determination and definition of its characteristics and as a result of this, preservation of archeological site along with their interaction sites by the formation of the archeological inventory of the region/locale, and evaluation of new utilizations to be brought to the site in the context of preservation in order to meet the necessities to occur in the social benefiting process and in this context, the managerial structuring to determine the required measure and activity plans, and managerial activities that this structure is obligated to carry out. Feilden and Jokilehto listed the Archeological Site Management plan preparatory process in their book titled Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites as carrying out preliminary study in the Field, definition of the field and determining its borders, determination of values, examination of values, formation of purposes, determination of environmental constraints, definition of projects, preparation of a study program and annual plan, application of the study, evaluation of acquired data (record, report, etc.), data and information collection, definition or revision and re-evaluation of preservation field, revision of the determined purposes and re-evaluation of constraints, definition of the acquired projects, reviewing the study program and preparation of the next annual plan. ICOMOS's "Preservation and Management Code" makes up the general frame of the management plans that need to be formed to enable the preservation and sustainability of archeological landscaping with a strategic participant planning approach. Detailed preservation and site management principles and the management plan

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2016 Sayı: 07 Kış İlkbahar

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

January / February / March / April 2016 Issue: 07 Winter Spring

ID:100 K:156

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 9001-2008 Belge No / Document No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No / Document No: 12880)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015 / GE - 17595)

that needs to be prepared in the process of acceptance of archeological site as a world heritage is included in the Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention prepared by the UNESCO and revised in 2011. In the guide, made of 23 articles, it is indicated that revealing the national and international significance of site analyses defined fundamentally is necessary. In the present study, the necessity of management plan preparation of archeological landscaping which are the candidates to be included in the UNESCO's world heritage list and the management plan content was scrutinized. The results of the examinations were discussed on Arslantepe Mound, which is included in the temporary list of World Culture of the UNESCO, located at 7km northeast of Malatya, at Orduzü District near the west bank of the Euphrates River (Karakaya Dam Lake), and whose history going back to 5000 B.C. to the 11th century A.D. There is no archeological site management plan necessary for registering the archeological site as an official world heritage. As a result of the study, the problems were determined at the site due to the lack of a management plan as a result of the land observations and meetings held with the authorities.